

Едиција Ми и Они

Слободан А. Петровић
Платон о Сократу
25 дијалога

4CE

Београд, 2025.

Едиција Ми и Они

Слободан А. Петровић
Платон о Сократу
25 дијалога

4CE

Београд, 2025.

Платон би можда рекао:

О вама, читаоци будућности, који живите у сенци градова што су се уздизали и рушили, а ипак тражите истину као што морепловци траже звезду водиљу – вама посвећујем ове разговоре.

Јер ја, Платон, ученик онога кога оптужише због речи, а коме ни време не може судити, написао сам ове дијалоге не као сведочанство, већ као путоказе. Сваки од њих носи глас мога учитеља, Сократа, који није знао, али је питао; који није писао, али је оставио речи у душама.

Овде ћете наћи његова питања о врлини, његову борбу са софистима, љубав према истини, отпор тиранији, поштовање душе и државе. Његов живот био је дијалог, а његова смрт – последња лекција.

Не тражите у овим дијалозима одговоре као у списима закона, већ их читајте као огледала у којима душа испитује себе. Јер истина није посед, већ траг.

И ако понекад не разумете, или вам се Сократ чини као вук у магли речи, не бојте се – јер права мудрост, као и врлина, почиње скромно: речју „не знам”.

Питајте. Дијалог је вечан.

Слободан А. Петровић

Платон о Сократу
25 дијалога

САДРЖАЈ

Апологија – Сократов одбрамбени говор на суђењу	8
Критон – О Сократовој одлуци да остане у затвору	13
Еутифрон – О природи побожности	17
Лахет – О храбрости	21
Лизис – О природи пријатељства	25
Хармид – О природи умерености	29
Хипија Мањи – О моралности и лажи	33
Хипија Већи – О природи лепоте	37
Ион – О песничком надахнућу	41
Протагора – О врлини и њеној поучивости	45
Еутидем – О софистичким аргументима	49
Горгија – О реторици и правди	53
Менон – О врлини и знању	57
Федон – О бесмртности душе и Сократовој смрти	61
Симпозијум – О љубави (Еросу)	65
Држава (Република) – О правди, идеалној држави и теорији идеја	69
Федрус – О љубави, реторици и души	73
Парменид – Критика теорије идеја	77
Теаетет – О природи знања	81
Софист – О бићу и софистичким методама	85
Политичар – О идеалном владару	89
Филеб – О задовољству и добром животу	93
Тимај – О космологији и стварању света	97
Критија – Недовршени дијалог о Атлантиди	101
Закони – О практичном уређењу државе	105
О Платону	109

Апологија:

Сократов одбрамбени говор на суђењу

О, Атина, граде сјајни, чији зидови од мрамора белог дишу мудрошћу векова! Пред тобом стојим ја, Сократ, стар и седе главе, оптужен за безбожност и кварење младих душа. О, судије, људи правде, саслушајте глас мој, не глас охолости, већ истине, што кроз мене тече као река светла, неукротива и чиста. Нека речи моје буду као звезде на небу ноћном – не да заслепе, већ да осветле пут ка разуму.

Први чин: Оптужбе и ветар лажи

Гле, оптужују ме, рекоше: „Сократ, тај старац лукави, богове наше не поштује, нове демоне уводи, а младеж нашу, цвет Атине, у пропаст води!” О, Мелете, песниче гневни, и Анит, занатлијо строг, и Ликон, реторичару оштра језика, зар ваше речи нису попут ветра што дува, а не зна одакле долази? Зар је истина ваша толико крхка да се боји мог испитивања?

Ја, Сократ, нисам ни пророк ни чаробњак, нити жрец тајних обреда. Погледајте ме – одећа ми скромна, стопала боса, а срце пуно питања. Делфски оракул, глас Аполонов, рече да је Сократ најмудрији међу људима. Али, о, судије, мудрост моја није у знању, већ у незнању! Јер знам да ништа не знам, док други, у гордости својој, мисле да све знају. И тако, попут пчеле што цветове опрашује, идем од човека до човека, испитујем, питам, тражим истину. Зар је то злочин?

Други чин: Млади и њихова крила

Кажу да младеж кварим, да им душе трујем. О, Ксенофонте, Алкибијаде, Платоне мој, зар сам вас учио да мрзите богове или да рушите законе? Не! Учио сам вас да мислите, да дишете слободно, да не прихватасте речи као истину док их разум не провери. Као отац који сину даје бакљу да осветли мрак, тако сам вам дао питања, не одговоре. Ако је то грех, нека ме богиње правде осуде!

Млади су попут орлова – крила им расту, али не знају куда да полете. Ја им нисам дао крила, већ ветар под њима, да се вину високо, да виде свет изнад облака. Зар је злочин показати им да је свет већи од Атине, да је истина дубља од речи политичара, да је правда тежа од мача?

Трећи чин: Богови и моја вера

О, богови Олимпа, Зевсе громовни, Аполоне светли, Атино мудра! Зар бих ја, Сократ, који свако јутро гледам зору и дивим се реду вашег космоса, био безбожник? Не, ја верујем у богове, али не у оне што их тржнице славе, не у оне што их политичари призивају за своје циљеве. Мој бог је у истини, у доброти, у души човековој што тежи ка врлини.

Кажу да нове демоне уводим. Али мој „демон”, глас унутрашњи, није ништа до савести моје, што ме спречава да чиним зло. Када бих следио ваше оптужбе, зар не бих издао богове који су ми тај глас дали? Не, судије, нећу се одрећи онога што је свето у мени, јер то би било одрећи се саме душе.

Четврти чин: Правда и смрт

О, Атињани, видим гнев у очима вашим, видим страх да ће моја питања порушити зидове вашег града. Али реците ми, зар је боље ућутати истину него суочити се с њом? Зар је боље осудити старца него признати да је можда у праву? Ја не тражим милост, јер милост је за оне који су криви. Тражим правду, не за себе, већ за вас, јер осудивши мене, осуђујете слободу мишљења, осуђујете Атину коју волите.

Ако ме осудите на смрт, не бојим се. Смрт је или сан без снова, мир вечни, или пут ка новом свету где ћу наставити да питам, да тражим, да волим истину. Зашто бих се бојао онога што је природно као зора или сумрак? Али ви, судије, бојте се онога што остављате иза себе – град у коме се истина ућуткује, где се питања кажњавају, где слобода умире.

Пети чин: Завршна реч

О, Атина, мајко моја, не мрзим те, иако ме можда одбацујеш. Волим те, јер си ме научила да мислим, да волим, да живим. Не тражим од вас да ме спасете, већ да спасете себе. Слушајте глас разума, не глас гомиле. Питајте, испитујте, не бојте се истине, јер она је оно што нас чини људима.

Сада, судије, време је ваше. Осудите ме ако морате, али знајте – Сократ ће умрети, али истина коју носим живеће вечно. Као звезда што пада, али оставља светлост за собом, тако ћу и ја отићи, али моја питања остаће да вас воде. О, Атина, буди храбра, буди мудра, буди слободна!

Епилог

И тако, пред судом Атине, Сократ заврши свој говор. Судије, у тишини, гледаху га, а неки од њих, у срцима својим, осетише стид. Али гомила, гневна и уплашена, захтеваше смрт. И Сократ, спокојна лица, прими судбину своју, знајући да је истина његова победа, а не пораз. А Платон, ученик верни, записа речи његове, да живе кроз векове, попут бакље што никад не гасне.

Критон:

О Сократовој одлуци да остане у затвору

О, Атина, граде вечни, чији зидови мудрошћу дишу, а срца, попут звезда, трагају за правдом у мраку! У тамници хладној, где сенке плешу по камену, а смрт, попут тихог госта, чека у сумраку, стоји Сократ, старац чије очи светле спокојем, попут светионика у олуји. Пред њим је Критон, пријатељ верни, чије срце, рањено бригом, куца за спас учитеља. Овде, у часу пред зору, где се правда и дужност сукобљавају, разговарају о Сократовој одлуци да остане у оковима, прихвате смрт, а не бежи. Нека речи њихове теку као река света, а ми, слушаоци, уловимо бисере мудрости из дубина њиховог дијалога.

Први чин: Критонов позив

У тамници мрачној, где светлост једва допире, Критон, гласом пуним туге, рече: „О, Сократе, пријатељу мој, зора доноси смрт твоју! Суд неправедан осуди те, али пут је слободан. Пријатељи твоји, с новцем и вољом, спремни су да те спасу. Бежи, Сократе, у Тесалију, где живот чека!” Сократ, чије лице спокој краси, одговори: „О, Крите, срце твоје је племенито, попут брода што жели да ме спасе од таласа. Али реци ми, зар је бег врлина, или кукавичлук преобучен у мудрост?”

Критон, чије очи сузе крију, рече: „Сократе, неправда је ова осуда! Зар је праведно умрети за лаж? Твоја смрт оставиће нас сирочићима, а децу твоју без оца!” Сократ, чији глас тече мирно, упита: „Крите, да ли је правда у ономе што осећамо, или у ономе што разум спознаје? Хајде, испитајмо, да ли бег служи Добру.” Критон рече: „Сократе, твоја питања су тешка, али живот је драгоцен!” Сократ рече: „Крите, драгоцен је, али врлина је драгуљ вечни.”

О Платону

Платон (427–347. п. н. е.), грчки философ, ученик Сократа и учитељ Аристотела. Оснивач Академије – прве школе философије у западном свету – спојио је поезију и мисао, мит и разум, у облику дијалога који до данас одјекују.

Кроз лик Сократа, Платон је трагао за истином: шта је правда, врлина, љубав, знање, душа, држава, биће и Добро. Његови дијалози нису само философска дела, већ драме духа – сцене у којима питање постаје моћније од одговора.

За Платона, философија није професија, већ начин живота: вечно трагање у којем човек, гледајући у свет идеја, постаје бољи и ближи самом себи.

Књиге из едиције
МИ И ОНИ

1. АИДА
2. КИБАЛИОН БАСНЕ
3. ПЛАТОН О СОКРАТУ

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-83

ПЕТРОВИЋ, Слободан А., 1955-

Платон о Сократу : 25 дијалога / Слободан А. Петровић.
- Београд : 4СЕ, 2025 (Београд : Скенер студио Лазић). -
107 стр. : илустр. ; 23 см. - (Едиција Ми и Они / [4СЕ])

Тираж 300. - О Платону: стр. [109].

ISBN 978-86-81032-92-3

COBISS.SR-ID 169720329

**Сократ није оставио књиге,
али његов дух живи у овим страницама.**

У овој збирци од 25 дијалога, Платон нам не доноси само речи, већ живот – живот у питању, сумњи, истини и врлини. Од првих корака у трагању за дефиницијом храбрости и пријатељства, до узвишених расправа о души, космосу, љубави и закону, ово дело је путовање кроз саму срж људског постојања.

Кроз песнички језик и драмску живост, ови дијалози постављају питања која не старе:

- Шта је добро?
- Шта значи живети праведно?
- Да ли знање чини човека бољим?
- Има ли места за истину у свету сенки?

Сократ, у овим разговорима, није савршен нити узвишен над људима – он је ближи нама него што мислимо. Пита, сумња, подстиче. Води нас не да бисмо се сложили, већ да бисмо мислили. Ова књига није само о Сократу. Она је и о теби, читаоче – јер док читаш, и ти постајеш учесник у дијалогу што никада не престаје.

4CE

Београд, 2025.

978-86-81032-92-3

9

788681

032923